

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 63/2024 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 35/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Johannes Koskenniemi, oikeusministeriö
- esittelijäneuvos Jarmo Hirvonen, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- erityisasiantuntija Nina Immonen, Tuomioistuinvirasto
- oikeusneuvos Mika Huovila, korkein oikeus
- presidentti Jyrki Kiviniemi, Rovaniemen hovioikeus
- kärjätuomari Timo Saranpää, Pohjanmaan kärjäoikeus
- ylituomari Jussi Karttunen, markkinaoikeus
- valtionsyyttäjä Pia Mäenpää, Syyttäjälaitos
- lakimies Mia Sandberg, Rikosseuraamuslaitos
- rikosylikomisario Kimmo Hyvärinen, Itä-Uudenmaan poliisilaitos
- johtava konsultti Antti Laatikainen, WithSecure Oyj
- asianajaja Kristiina Liljedahl, Suomen Asianajajaliitto
- työelämäprofessori Markku Fredman
- professori Olli Mäenpää
- professori Mikko Vuorenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sisäministeriö
- Helsingin kärjäoikeus

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

- työtuomioistuimien
- Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Poliisihallitus
- Suomen tuomariliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oikeudenkäymiskaarta, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, pakkokeinolakia, sakon täytäntöönpanosta annettua lakia, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia, turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia ja rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annettua lakia. Ehdotetuilla muutoksilla lisättäisiin etäyhteyksien käyttömahdollisuuksia yleisissä tuomioistuimissa, markkinaoikeudessa ja työtuomioistuimissa ja sujuvoitettaisiin näin oikeudenkäyntejä.

Ehdotetuilla laeilla mahdollistettaisiin tuomarin osallistuminen etäyhteydellä oikeudenkäyntiin. Lisäksi säädettäisiin mahdollisuudesta toimittaa suullinen käsittely kokonaan etäyhteyden välityksellä. Tuomioistuimelle annettaisiin mahdollisuus määrätä, että asianosaisen oikeus olla läsnä suullisessa käsittelyssä toteutettaisiin etäyhteyden välityksellä.

Suullisen todistelun vastaanottamisen edellytyksiä etäyhteyksillä kevennettäisiin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan muutaman kuukauden kuluttua lain hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä on kyse etäyhteyksien käyttömahdollisuuksien lisäämisestä yleisissä tuomioistuimissa, markkinaoikeudessa ja työtuomioistuimissa. Tavoitteena on lisätä oikeudenkäyntien toteuttamisen joustavuutta. Samalla tavoitteena on parantaa oikeuden saatavuutta ja vähentää oikeudenkäyntien viivästymisiä (ks. HE, s. 16).

Esitys sisältää joukon muutoksia, jotka voidaan jakaa kuuteen ryhmään. Ensimmäinen esityksessä ehdotetaan säädettävän tuomioistuimen jäsenen osallistumisesta suulliseen käsittelyyn videoyhteydellä (1. lakiehdotus 2 luku 15 §). Toiseksi ehdotetaan säädettävän etäoikeudenkäynnistä (1. lakiehdotus 2 luku 16 §). Kolmanneksi asianosaisen osallistumista oikeudenkäyntiin etäyhteydellä helpotetaan kumoamalla lisäedellytykset, jotka koskevat videoyhteyden käyttämistä suullisen todistelun vastaanottamiseen. Samalla laajennetaan ilman näköyhteyttä tapahtuvan kuulemisen (nykyään ns. puhelinkuulemisen) käyttöalaa (1. lakiehdotus 17 luku 52 §). Neljänneksi esityksellä mahdollistetaan asianosaisen osallistuminen etäyhteydellä tunnustamisoikeudenkäyntiin (2. lakiehdotus 8 luku 13 § 4 mom.). Viidenneksi säädetään mahdollisuudesta määrätä asianosaisen pakollisesta etäosallistumisesta (1. lakiehdotus 12 luku 8 § 5 mom., 2. lakiehdotus 12 luku 8 § 5 mom.).

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

dotus 8 luku 13 § 5 mom.). Lopuksi esityksessä laajennetaan poissaoloseuraamusten ja pakkokeinojen käyttöalaa etäyhteyttä käytettäessä (1. lakiehdotus 12 luku 8 § 4 mom., 17 luku 41 § 4 mom. ja 2. lakiehdotus 8 luku 13 § 4 mom. sekä 1. lakiehdotuksessa kumottava 5 luvun 15 d § ja 2. lakiehdotuksessa kumottava 7 luvun 14 a §).

Perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon PeVL 35/2024 vp, jonka mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 2 luvun 15 §:n 2 momentista ja 12 luvun 8 §:n 5 momentista tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon, ja 2. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 8 luvun 13 §:n 5 momentista tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Edellä todetut perustuslakivaliokunnan huomiot liittyvät tuomarin etäosallistumiselle ehdotettuun kynnykseen sekä asianosaisten pakollisen etäosallistumisen edellytyksiin. Lakivaliokunta ehdottaa jäljempänä lakiehdotuksiin tarkistuksia perustuslakivaliokunnan lausunnossa todettujen seikkojen huomioimiseksi.

Lakivaliokunta pitää esityksen oikeudenkäyntien sujuvoittamiseen liittyviä tavoitteita perusteltuina ja kannatettavina. Etäyhteyksiä sinällään käytetään tuomioistuimissa jo nykyisin. Ehdotettu etäyhteyksiä koskeva sääntely on lähtökohtaisesti mahdollistavaa. Valiokunta korostaa, että tämän vuoksi onkin olennaista ja tärkeää, että tuomioistuin soveltaa mahdollisuuksia kulloisenkin tapauksen erityispiirteet huomioiden ja asianosaisten oikeudet turvaten ottaen huomioon muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö. Valiokunta pitää perusteltuna, että esitys on tekniikkaneutraali ja mahdollistaa tekniikan kehittymisen huomioimisen. Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perustella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Jäsenen etäosallistuminen oikeudenkäyntiin

Hallituksen esityksen mukaan tuomioistuimen puheenjohtaja voi sallia tuomioistuimen muun jäsenen osallistuvan suulliseen käsittelyyn käyttäen teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään (*etäyhteys*), jos siihen on aihetta ja jos puheenjohtaja harkitsee tämän soveliaaksi (1. lakiehdotus 2 luku 15 § 2 mom.). Pykälä ei koske tuomioistuimen puheenjohtajaa, vaan siitä säädetään erikseen 1. lakiehdotuksen 2 luvun 16 §:ssä. Ero jäsenen ja puheenjohtajan etäosallistumisen seurausten välillä on ratkaiseva, koska puheenjohtajan etäosallistuminen tarkoittaa kaikkien asianosaisten ja koko ratkaisukokoonpanon etäosallistumista. Sen sijaan yksittäisen jäsenen etäosallistuminen ei muuta sitä, miten asianosaisten voivat osallistua oikeudenkäyntiin.

Hallituksen esityksen mukaan jäsenen etäosallistumisen kynnys on edellä todetun mukaisesti "jos siihen on aihetta". Lisäksi edellytetään menettelyn soveliaisuutta.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 35/2024 vp, s. 3—5) katsonut, että tuomarin etäosallistumiselle ehdotettu kynnys on perustuslain 21 §:ssä turvattujen oikeuksien ja niiden kannalta merkityksellisen oikeudenkäynnin välittömyyden kannalta väljä ja

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

myös tasoltaan matala. Perustuslakivaliokunnan mukaan 1. lakiehdotuksen 2 luvun 15 §:n 2 momentin soveltamiskynnystä on edellä mainituista syistä välttämätöntä nostaa. Tämä on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Soveltamiskynnyksen nosto on perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan mahdollista toteuttaa esimerkiksi säättämällä etäosallistuminen mahdolliseksi, jos siihen on perusteltu syy, sekä tarkentamalla tätä edelleen vaatimuksella siitä, että harkinnassa on otettava huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle.

Lakivaliokunta pitää perustuslakivaliokunnan huomiota perusteltuna myös lakivaliokunnan saaman asiantuntijapalautteen valossa. Lakivaliokunta ehdottaa yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostetuin tavoin 1. lakiehdotuksen 2 luvun 15 §:n 2 momentin tarkistamista perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyn mukaisesti.

Hallituksen esityksen mukaan jäsenen etäosallistumista koskevaa säännöstä (1. lakiehdotuksen 2 luvun 15 §) sovelletaan kaikkiin tuomioistuimen jäseniin. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle olisi perusteltua rajata lautamiehet.

Saamaansa selvitystä arvioituaan lakivaliokunta katsoo, että hallituksen esitystä ei ole tältä osin perusteltua muuttaa eikä lautamiehiä rajata sääntelyn ulkopuolelle. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksen perustelujen (HE, s. 33) mukaan lautamiesten etäosallistuminen olisi erittäin poikkeuksellista ja siihen liittyy käytännön haasteita. Nämä eivät kuitenkaan ole riittävät perusteet poiketa säännöksen yleisestä soveltamisalasta. Joustava sääntelymalli huomioon ottaen ei ole perusteltua määrätä lautamiehelle säännöstopella erilaista etäosallistumisen kynnystä, vaan seikka tulee luontevammin otetuksi huomioon soveliaisuusharkinnassa. Lautamiesten etäosallistumista vastaan puhuvat vahvimmin käytännön syyt, eikä pelkästään sellaisten vuoksi ole perusteltua säätää erilaisesta soveltamiskynnyksestä. Perustellun syyn vaatimuksen arvioimisessa voidaan lautamiesten osalta vielä ottaa huomioon oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 12 §, jonka mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun lautamiehiä on vähintään yksi. Toisen lautamiehen jääminen pois ennen istunnon alkamista ei siten estä asian käsittelemistä toisin kuin lainoppineen jäsenen poisjääminen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin kysymys myös jäsenen etäosallistumisen paikasta. Lakivaliokunta pitää perusteltuna esityksessä (HE, s. 35) omaksuttua ratkaisua siitä, että laissa ei säädetä, millaisesta paikasta käsin jäsen voi osallistua käsittelyyn. Kysymys on samankaltaisesta seikasta kuin tuomarin pukeutuminen istunnossa, ja sellaisena osallistumisen paikka on jätettävä mahdollisen lakia alempiasteisen ohjeistuksen varaan tai sen puuttuessa tuomarin itsensä harkittavaksi. Esityksen perusteluissa (HE, s. 35) on ohjattu säännöksen soveltamista. Lakivaliokunta katsoo, että Tuomioistuinvirasto voi tarvittaessa antaa ohjeistusta asiasta.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että hallituksen esityksessä ei esitetä erillistä sääntelyä jäsenen tai esittelijän osallistumisesta esittelytilaisuuteen etäyhteydellä. Valiokunta pitää perusteltuna jatkossa arvioida, tulisiko kysymyksestä säätää lailla.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

Etäoikeudenkäynti

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 2 luvun 16 § sisältää säännökset etäoikeudenkäynnistä. Sen mukaan rikos- ja riita-asian suullinen valmistelu voitaisiin toimittaa etäoikeudenkäyntinä, jos tuomioistuimien harkitsee tämän soveliaaksi (1 mom.). Sen sijaan rikos-, riita- ja hakemusasian pääkäsittelyn ja muun suullisen käsittelyn toimittaminen etäoikeudenkäyntinä edellyttäisi soveliaisuuden lisäksi sitä, että siihen on perusteltu syy ottaen huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle (2 mom.). Pykälä sisältää myös säännökset mahdollisuudesta toimittaa valmistelu puheyhteyden välityksellä etäoikeudenkäyntinä (3 mom.).

Saamansa selvityksen valossa lakivaliokunta pitää pykäläehdotusta perusteltuna. Pykälää ja sen soveltamistilanteita on selostettu seikkaperäisesti hallituksen esityksen perusteluissa (HE, s. 36—38). Lakivaliokunta toteaa lisäksi, että säännös soveltuu myös sellaiseen tilanteeseen, jossa jokin osa pääkäsittelystä, esimerkiksi asianosaisten loppupuheenvuorot, annetaan etäoikeudenkäynnissä sen jälkeen, kun todistelu on aiempina istuntopäivinä otettu vastaan istuntosalissa läsnä ollen. Etäoikeudenkäynti voidaan siten järjestää osana pidempää oikeudenkäyntiä.

Etäoikeudenkäynnin julkisuus

Hallituksen esitys sisältää säännöksen, jonka mukaan tuomioistuimen velvollisuutena on taata etäoikeudenkäynnin julkisuuden toteutuminen siten, että yleisö voi seurata julkista suullista käsittelyä puhe- ja näköyhteyden välityksellä (1. lakiehdotus 2 luku 17 §). Esityksen perusteluissa on selostettu ehdotetun sääntelyn soveltamistilanteita (HE, s. 38—39). Valiokunta pitää säännöstä tärkeänä ja perusteltuna.

Esitys on tekniikkaneutraali, mutta perusteluissa on otaksuttu, että käytännössä julkisuus toteutettaisiin erillisten sivusalien avulla. Vielä perusteluissa on pidetty mahdollisena sitä, että julkisuus jossakin asiassa toteutettaisiin jakamalla etäosallistumisen mahdollistava linkki yleisölle, jos tietoturvasyyt eivät muuta vaadi ja jos se sopii asianosaisille ja mahdollisille kuultaville (s. 39). Tapa taata julkisuuden toteuttaminen on jätetty lainkäyttäjän ratkaistavaksi.

Valiokunta toteaa, että esimerkiksi luvattoman tallentamisen estämisen valvominen on käytännössä mahdollista nykytekniikalla vain sivusalia käyttäen. Esitys on tekniikkaneutraali ja mahdollistaa tekniikan kehittymisen ottamisen huomioon. Selvää on sekin, että etäyhteyksien käyttämistilanteet poikkeavat toisistaan merkittävästi. On tilanteita, joissa riskiä tallentamisesta ei voida pitää kovin korkeana joko sen vuoksi, että todennäköisyys tallentamiselle on pieni, tai sen vuoksi, että mahdollisesta tallentamisesta aiheutuvat haitalliset seuraamukset ovat vähäiset. Näin on esimerkiksi tavanomaisessa riita-asian valmistelussa, jossa ei ole läsnä asianosaisia. Tämänkaltaisen käsittelyn tallentaminen lienee varsin epätodennäköistä ja mahdollisen tallentamisen aiheuttama vahinko rajallista. Tällaisia tilanteita silmällä pitäen on valiokunnan mielestä perusteltua, että esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi, että julkisuus voitaisiin toteuttaa vain sivusalia hyödyntämällä. Valiokunta painottaa, että täysin selvää on, ettei linkin jakaminen ole soveliaasta asioissa, jotka ovat jollakin tavoin erityisen herkkiä yksityisyyden kannalta tai joissa on syitä epäillä sitä, että oikeudenkäynti tallennetaan.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

Esitys on joustava ja tekniikkaneutraali ja mahdollistaa erilaisten tilanteiden huomioimisen. Valiokunta katsoo, että oleellista jatkossa ovat asianmukaiset käytännöt ja menettelyohjeet. Myös nykytilassa julkisuutta koskevat normit ovat varsin yleisellä tasolla. Oikeudenkäynnin julkisuuden ja yksityisyyden suojan yhteensovittaminen ei ole aina ongelmaton. Vaikka tietosuoja- ja salassapitosääntelyä voitaneen pitää riittävänä, on tärkeää, että tuomioistuimia tuetaan etäoikeudenkäynnin julkisuuden toteuttamisessa esimerkiksi Tuomioistuinviraston laatimin ohjein niin, että myös tietosuojan ja tietoturvallisuuden vaatimukset otetaan asianmukaisesti huomioon etäyhteyksien käytössä. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että jäljempänä selostetuoin tavoin etäyhteyksien käytön edistämistä koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia seurataan ja seurannassa huomioidaan myös etäoikeudenkäynnin julkisuuden toteuttamista koskevan sääntelyn toimivuus.

Etäoikeudenkäynnin seuraamiseen liittyen valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin myös kysymys yleisön jäsenten henkilöllisyyden tiedustelemisesta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että yleisön vapaa oikeus olla läsnä ja seurata oikeudenkäynnin kulkua tarkoittaa pääsääntöisesti sitä, ettei oikeudenkäynnissä läsnä olevan ole tarpeen selvittää tuomioistuinmessä henkilöllisyyttä eikä perustella läsnäoloaan (HE 13/2006 vp, s. 50—51).

Oikeudenkäynnin julkisuuden ja yksityisyyden suojan sovittaminen yhteen vaatii välttämättä uudenlaista ajattelua, jos julkisuuden toteuttamisen tavat muuttuvat. Lakivaliokunta katsoo oman toimialansa kannalta, että sovelias menettely voi olla esimerkiksi sellainen, jossa tuomioistuin ilmoittaa sähköpostiosoitteen, johon etäoikeudenkäyntiä seuraavien tulee ilmoittautua saadakseen tietoja tavasta, jolla etäoikeudenkäyntiä voi seurata. Tätä ei tulisi valiokunnan käsityksen mukaan pitää kiellettynä henkilöllisyyden tiedustelemisena vaan sallittuna järjestelynä, jonka tarkoitus on julkisuuden toteuttaminen.

Valiokunta toteaa selvyuden vuoksi, että lakiesitys ei muodosta poliisille velvollisuutta antaa virka-apua etäoikeudenkäynnin valvomiseksi (ks. poliisilaki (872/2011) 9 luku 1 § 1 mom.).

Asianosaisen etäosallistuminen

Jo nykyisen sääntelyn perusteella asianosaiset voivat useissa tapauksissa osallistua etäyhteydellä rikos- ja riita-asioiden oikeudenkäynteihin. Esityksen mukaan suurempia muutostarpeita ei ole sen osalta, milloin asianosaisen on mahdollista osallistua etäyhteydellä oikeudenkäyntiin (HE, s. 12). Esityksessä kuitenkin ehdotetaan sääntelyä, jolla mahdollistetaan asianosaisen etäosallistuminen tunnustamisoikeudenkäyntiin (2. lakiehdotus 8 luku 13 § 4 mom.). Lisäksi esityksessä mahdollistetaan jäljempänä selostetuoin tavoin asianosaisen velvoittaminen osallistumaan etäyhteydellä (1. lakiehdotus 12 luku 8 § 5 mom., 2. lakiehdotus 8 luku 13 § 5 mom.).

Asianosaisten etäosallistumisesta on esityksen mukaan saatu pääosin hyviä kokemuksia. Etäosallistumisen on koettu tuovan joustavuutta oikeudenkäynteihin. Videoneuvottelun käyttäminen on ollut käytännössä tehokas tapa toteuttaa esimerkiksi pääkäsittelyn valmistelu. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota perusteluissa mainittuun seikkaan siitä, että etäyhteyksien käyttäminen vähentää asianosaisten sekä asiamiesten matkustamisesta aiheutuvaa ajanhukkaa ja alentaa oikeudenkäynnin kustannuksia. Valiokunta pitää tätä eräänä merkittävänä etäyhteyksien käytön hyödyistä. On kuitenkin tärkeää, että etäyhteyksien käyttäminen on viime kädessä tuomioistuimen

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

harkinnassa, sillä tuomioistuimen velvollisuutena on varmistaa se, että oikeudenkäynti on oikeudenmukainen.

Etäyhteyksien tehokkaan hyödyntämisen näkökulmasta etäyhteyden käyttämisen olisi perusteltua olla mahdollisimman vaivatonta asiamiehille, jotta esimerkiksi riita-asian valmisteluistuntoja voidaan toimittaa etäoikeudenkäynteinä. Laki on kuitenkin teknologianeutraali. Selvää on, että tuomioistuimet eivät nykytilassa voi käyttää sellaisia kaupallisia palveluja, joiden tietoturvasuudesta ei voida varmistua. Etäyhteyksissä käytettävä järjestelmä ei ole kuitenkaan nyt käsiteltävässä lainsäädännössä ratkaistava seikka, vaan asiaa koskevat ratkaisut kuuluvat tältä osin Tuomioistuinvirastolle.

Asianosaisen pakollinen etäosallistuminen

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n 5 momentissa ja 2. lakiehdotuksen 8 luvun 13 §:n 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tuomioistuin voi määrätä asianosaisen osallistumaan etäyhteydellä vastoin tämän tahtoa, jos siihen on erityinen syy ottaen huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle. Hallituksen esityksen (s. 17) mukaan pääsääntönä säilyy se, että asianosainen voisi halutessaan osallistua oikeudenkäyntiin istuntosalissa.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 35/2024 vp, s. 4–5) arvioinut edellä mainittuja pykäläehdotuksia sekä viitannut pykäläiä koskeviin perusteluihin. Perustuslakivaliokunnan lausunnosta ilmi käyvin tavoin valiokunta on pitänyt esityksen perusteluja sinänsä asianmukaisina. Perustuslakivaliokunnan mukaan ehdotettu sääntely on kuitenkin perustuslain 21 §:ssä turvattujen oikeuksien ja niiden kannalta merkityksellisen oikeudenkäynnin välittömyyden kannalta liian väljä. Valiokunnan mielestä ehdotettu säännös ei ilmaise riittävän yksiselitteisesti ja painokkaasti asianosaisen fyysisen läsnäolo-oikeuden lähtökohtaisuutta ja pakollisen etäosallistumisen poikkeuksellisuutta. Perustuslakivaliokunnan mukaan 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n 5 momentin ja 2. lakiehdotuksen 8 luvun 13 §:n 5 momentin sääntelyä on muutettava siten, että edellytykset pakollisen etäosallistumisen määräämiselle muodostuvat nyt ehdotettua täsmällisemmiksi ja paremmin perusteluja vastaaviksi. Tämä on edellytyksenä 1. ja 2. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Lakivaliokunta pitää perustuslakivaliokunnan huomioita tärkeinä. Lakivaliokunta ehdottaa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostetuin tavoin 1. lakiehdotuksen 8 §:n 5 momentin ja 2. lakiehdotuksen 8 luvun 13 §:n 5 momentin tarkistamista siten, että säännöksistä käy ilmi pakollisen etäosallistumisen poikkeuksellisuus. Lisäksi valiokunta ehdottaa harkinnassa huomioon otettavien seikkojen täsmentämistä.

Todistelun vastaanottaminen etäyhteyksin

Esityksessä ehdotetaan etäyhteyksin tapahtuvan suullisen todistelun vastaanottamisen edellytysten keventämistä ja tämän toteuttamiseksi oikeudenkäymiskaaren (1. lakiehdotus) 17 luvun 52 §:n muuttamista. Pykälässä säädetään niin videon välityksellä kuin puhelimella eli ilman näköyhteyttä tapahtuvasta todistelun vastaanottamisesta. Videon välityksellä tapahtuvasta todistelun vastaanottamisesta säädetään pykälän 1 momentissa. Esityksen mukaan nykyisestä 52 §:stä

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

kumotaan nykyiset erityiset edellytykset todistelun vastaanottamiselle videon välityksellä. Ainoaksi edellytykseksi jää, että tuomioistuin harkitsee menettelyn soveliaaksi.

Saamansa selvityksen valossa lakivaliokunta pitää 1. lakiehdotuksen 17 luvun 52 §:n sääntelyä niin videon välityksellä kuin ilman näköyhteyttä tapahtuvan todistelun vastaanottamisesta asianmukaisena. Säännöksen soveltamistilanteita on selostettu seikkaperäisesti esityksen perusteluissa (HE, s. 41—44).

Esimerkiksi todistajina toimivien poliisimiesten kuuleminen videoyhteydellä on usein tarkoituksenmukaista ja perusteltua muun muassa resurssien ja ajankäytön kannalta. Selvää on kuitenkin, että kaikilta osin tulee huomioida asian laatu sekä muut tilanteeseen liittyvä seikat, jotka ovat tälläkin osin tuomioistuimen harkinnassa.

Asianosaisen ja todistajan etäosallistumisen paikkaan liittyvistä kysymyksistä

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin kysymys siitä, mistä käsin asianosaisen tai todistajan etäosallistumisen on perustelluinta tapahtua.

Lakivaliokunta toteaa selvyyden vuoksi, että nyt käsiteltävä esitys ei lakiteknisesti muuta millään tavoin sitä, mistä käsin asianosainen voi osallistua etäyhteydellä tai kuultava tulla kuulluksi videoyhteyden välityksellä. Molemmat ovat säännösten tasolla mahdollisia jo nykytilassa sekä toisesta tuomioistuimesta ja muusta viranomaisesta että henkilön omalta päätelaitteelta. Käytännön rajoitukset johtuvat lähinnä tekniikasta eivätkä lainsäädännöstä. Useimmiten etäosallistuminen ja kuuleminen tapahtuvat valtion videoneuvottelulaitteistoa käyttäen, ja mainittu laitteisto on käytettävissä vain viranomaisen luota. Tähän seikkaan esitys ei merkitse muutosta.

Oikeudenkäynneissä etäyhteyksien käyttämiselle on hyvin erilaisia käytännön soveltamistilanteita, eikä yhtä, kaikkiin tilanteisiin sopivaa oikeusohjetta voida sen vuoksi antaa. Ei yleensä ole mitään periaatteellista syytä kieltää sitä, että riita-asiassa asianosaisen asiamies osallistuu omalta toimistoltaan esimerkiksi valmisteluistuntoon. Toisaalta on vahvat syyt edellyttää, että vakavassa rikosasiassa videoyhteydellä kuultava tärkeä todistaja saapuu antamaan kertomuksensa viranomaisen luokse.

Oikeudenkäyntikustannusten vähentämisen kannalta olisi tärkeää, että avustaja voisi osallistua oikeudenkäyntiin toimistoltaan käsin, jos etäosallistuminen sallitaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että järjestelmiä kehitetään tulevaisuudessa tähän suuntaan. Tärkeää toisaalta on, että asianosaisen ja todistajan kuulemisen paikka jää tuomioistuimen yksittäistapaukselliseen harkintaan. Viranomaisen luota tapahtuvaan kuulemiseen ja osallistumiseen liittyy erityisesti muun kuin lainopillisen avustajan kohdalla etuja, joita on selostettu esityksen sivulla 43. Ottaen huomioon, että sääntelyä sovelletaan sekä asianosaiseen että todistajaan, on viranomaisen luota tapahtuvaa kuulemistä perusteltua pitää pääsääntönä. Lakivaliokunta pitää kuitenkin perusteltuna, että Tuomioistuinvirasto laatii asiaan liittyvää ohjeistusta lainsoveltajia varten.

Lakivaliokunta toteaa selvyyden vuoksi, että nyt käsiteltävä lakiesitys ei velvoita esimerkiksi poliisia järjestämään kuultaville etäyhteyksiä. Toisaalta poliisilla on jo nykytilassa oikeus ottaa kiinni henkilö, jonka tuomioistuin on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen (poliisilaki

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

2 luku 3 § 1 momentti). Joissakin tilanteissa saattaa olla poliisin resurssien kannalta tarkoituksenmukaisempaa, että kiinniotetulle henkilölle järjestetään etäyhteys poliisiasemalla, kuin tuoda henkilö tuomioistuimeen. Velvollisuutta toimia näin ei kuitenkaan aseteta. Muullakaan viranomaisella ei ole velvollisuutta järjestää henkilön etäosallistumista oikeudenkäyntiin tai hänen kuulemistaan etäyhteyksillä, mutta tällainen menettely voisi olla esimerkiksi oikeusaputoimiston edun mukaista, jos kysymys on oikeusaputoimiston päämiehestä. Velvollisuuden puuttuessa se, miten kussakin tapauksessa toimitaan, jää viranomaisten keskinäisen sopimisen varaan.

Etäyhteyksien toimintavarmuus ja tietoturvallisuus

Laadukkaat ja toimintavarmat yhteydet, laitteet ja järjestelmät ovat etäyhteyksien käyttämisen välttämätön edellytys. Lakivaliokunta toteaa, että etäyhteyden käyttäminen voidaan rinnastaa fyysiseen läsnäoloon vain silloin, kun yhteys toimii ja on laadukas. Myös perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 35/2024 vp, s. 3) korostanut sitä, että esityksessä ehdotettujen uudistusten onnistumisen kannalta on välttämätöntä, että tuomioistuinten käytössä on asianmukaiset tekniset laitteet ja ohjelmistot sekä riittävästi henkilöresursseja niiden käyttöön. Perustuslakivaliokunnan mukaan lakivaliokunnan on lisäksi syytä varmistua siitä, että sääntelyn kokonaisuus edellyttää asioiden merkitys huomioiden riittävän tietoturvallisia ratkaisuja etäyhteyksien toteuttamiseen.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiesitys on tekniikan suhteen neutraali. Tekniset ratkaisut, kuten järjestelmien ja laitteiden tietoturva, kuuluvat Tuomioistuinviraston vastuulle. Tuomioistuinvirasto on tuomioistuinlain (673/2016) 19 a luvun 2 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettu tavoin erityisesti velvoitettu huolehtimaan tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä. Tietoturvallisuutta koskevat aineelliset vaatimukset asetetaan lähinnä tietosuoja koskevassa kansallisessa lainsäädännössä ja EU-lainsäädännössä kuten tietosuoja-asetuksessa. Lakivaliokunta korostaa, että sääntelyn kokonaisuus edellyttää asioiden merkitys huomioiden riittävän tietoturvallisia ratkaisuja etäyhteyksien toteuttamiseen. Valiokunta pitää perusteltuna, että tietoturvallisista ratkaisuista huolehtimisen lisäksi Tuomioistuinvirasto tukee ohjein tuomioistuimia tietoturvallisuuteen ja tietosuojaan liittyvissä kysymyksissä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin muun muassa seuraavia etäkuulemisen toteuttamiseen liittyviä uhkia: Yksityisten henkilöiden päätelaitteiden tietoturvallisuutta ei voida taata. Tietoturvan taso vaihtelee voimakkaasti käyttäjän valvotun käytön sekä laitteiston ominaisuuksien mukaan. Epävarmuustekijät alentavat osallistujan tunnistautumisen luotettavuutta, nostavat salakuuntelun riskiä sekä mahdollistavat istunnon luvattoman tallentamisen. Yksityisen laitteelta vastaanotetun video- ja äänivirran kiistämättömyyttä ei voida taata ilman tähän erityisesti suunniteltuja prosesseja. Tekoäly mahdollistaa jo nyt kuvan ja äänen muokkaamisen ja suoranaisten väärentämisen käytön aikana. Huijausten tai generatiivisella tekoälyllä toteutettujen väärennösten tunnistamiseen ei ole vielä luotettavia teknisiä ratkaisuja. Etänä tapahtuvan lausunnon antamisen tilaturvallisuutta ei voida taata. Henkilöä voidaan myös ohjata reaaliaikaisesti lausunnon aikana käyttäen toista viestintäkanavaa.

Edellä selostettujen mahdollisten uhkien vuoksi lakivaliokunta pitää perusteltuna, että esityksessä tarkoitettu tavoin pääsääntönä säilyy videotodistelun vastaanottaminen viranomaisen luota. Etäyhteyksien käyttämistilanteet ovat keskenään kuitenkin varsin erilaisia, ja tietoturvariskien

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

taso vaihtelee asian sekä käsittelyn vaiheen mukaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että koulutuksella lisätään tietoisuutta etäyhteyksien käyttöön liittyvistä riskeistä ja niiden torjunnasta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan oikeuslaitoksessa rajoitetaan käytännön toimin sitä, mitä järjestelmiä voidaan asentaa ja käyttää oikeuslaitoksen työntekijöiden työkoneilla. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yhteyksissä voidaan käyttää vain viranomaisten hyväksymiä teknisiä ratkaisuja, mitä valiokunta pitää perusteltuna toimintatapana.

Seuranta

Käsiteltävänä oleva esitys oletettavasti lisää etäyhteyksien käyttämistä. Toisaalta esityksen mukanaan tuoma muutos ei ole periaatteellisesti tai myöskään käytännön tasolla erityisen suuri lukuun ottamatta oikeudenkäymiskaaren 2 luvun ehdotettuja säännöksiä. Tästä huolimatta lakivaliokunta pitää tärkeänä, että nyt käsiteltävän etäyhteyksien käytön edistämistä koskevan lainsäädännön toimivuutta ja vaikutuksia seurataan ja lakivaliokunnalle annetaan asiassa selvitys vuoden 2029 loppuun mennessä. Selvityksessä on kiinnitettävä muiden esityksessä ehdotettujen uudistusten lisäksi huomiota muun muassa etäoikeudenkäynnin julkisuuden toteuttamista koskeviin kysymyksiin. Valiokunta ehdottaa asiasta lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

2 luku. Päätösvaltaisuudesta

15 §. Pykälä sisältää säännökset, jotka mahdollistavat monijäsenisen kokoonpanon jäsenen etäosallistumisen suulliseen käsittelyyn. Pykälän 1 momentti ilmaisee pääsäännön, jonka mukaan tuomioistuimen kokoonpanon jäsenten on oltava suullisessa käsittelyssä läsnä istuntosalissa. Pykälän 2 momentin mukaan sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, tuomioistuimen puheenjohtaja voi sallia tuomioistuimen muun jäsenen osallistuvan suulliseen käsittelyyn käyttäen teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään (*etäyhteys*), jos siihen on aihetta ja jos puheenjohtaja harkitsee tämän soveliaaksi. Pykälää ja sen soveltamistilanteita on selostettu seikkaperäisesti hallituksen esityksen perusteluissa (HE, s. 33—36).

Edellä yleisperusteluissa todetuin tavoin perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 35/2024 vp, s. 3—5) katsonut, että 2 momentissa tuomarin etäosallistumiselle ehdotettu kynnys on perustuslain 21 §:ssä turvattujen oikeuksien ja niiden kannalta merkityksellisen oikeudenkäynnin välittömyyden kannalta väljä ja myös tasoltaan matala. Perustuslakivaliokunnan mukaan 2 momentin soveltamiskynnystä on edellä mainituista syistä välttämätöntä nostaa. Tämä on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Soveltamiskynnyksen nosto on perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan mahdollista toteuttaa esimerkiksi säätämällä etäosallistuminen mahdolliseksi, jos siihen on perusteltu syy, sekä tarkentamalla tätä edelleen vaatimuksella siitä, että harkinnassa on otettava huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

Perustuslakivaliokunnan lausunnon vuoksi sekä myös lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa esiin tulleen valossa lakivaliokunta katsoo, että tuomarin etäosallistumisen kynnyksen tulee 2 momentin säännöksessä olla ehdotettua korkeampi. Lakivaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnossa todettua vastaavasti, että pykälän 2 momenttia tarkistetaan siten, että kynnys "jos siihen on aihetta" korvataan muotoilulla "jos siihen on perusteltu syy". Lisäksi valiokunta ehdottaa 2 momentin tarkistamista siten, että soveliaisuusharkinnassa tulee ottaa huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle.

Pykälän 2 momentin perusteluissa on sinällään selostettu seikkaperäisesti säännöksen soveltamistilanteita (HE, s. 34—35). Lakivaliokunnan ehdottaman muutoksen vuoksi valiokunta tarkentaa perusteluissa selostettua ja korostaa seuraavaa. Pykälän 2 momentin mukainen etäosallistuminen on poikkeus 1 momentin pääsäännöstä. Poikkeaminen on valiokunnan ehdottaman muutoksen mukaan mahdollista, jos siihen on perusteltu syy ja puheenjohtaja harkitsee sen soveliaaksi ottaen huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle (ks. myös HE, s. 34). Tarkoituksena ei ole, että yhden tai useamman jäsenen etäosallistumisesta tulee pääsääntö. Esimerkiksi puhtaat mukavuussyyt tai tavanomaiset tuomioistuimen tai tuomarin työn järjestelemiseen liittyvät syyt eivät ole riittävä syy etäosallistumiselle. Jäsenen etäosallistuminen on ennen muuta keino tarvittaessa turvata tuomioistuimen päätösvaltaisuus tai ehkäistä pääkäsittelyn peruuntuminen tai lykkääntyminen ja näin välttää siitä aiheutuva viivästys. Se voi myös osaltaan tukea oikeuslaitoksen toimintaedellytysten säilymistä poikkeavissa oloissa kuten esimerkiksi epidemian aikana.

12 luku. Asianosaisista

8 §. Pykälän 5 momentti sisältää säännöksen, joka mahdollistaa sen, että riita-asian asianosainen voidaan erityisestä syystä määrätä osallistumaan suulliseen käsittelyyn etäyhteyden välityksellä. Momentin mukaan, jos asianosainen ei anna 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että hänen osallistumisensa suulliseen käsittelyyn toteutetaan etäyhteydellä, jos siihen on erityinen syy ottaen huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle. Vastaava säännös sisältyy rikosasioiden osalta ehdotettuun oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 13 §:n 5 momenttiin (2. lakiehdotus). Esityksen perusteluissa (HE, s. 40—41) todettiin tavoin 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n 5 momentin soveltamisessa voidaankin pitkälti noudattaa sitä, mitä rikosasioiden osalta on todettu 2. lakiehdotuksen 8 luvun 13 §:n 5 momentin perusteluissa (ks. HE, s. 46—48).

Edellä yleisperusteluissa todettiin tavoin perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 35/2024 vp, s. 4—5) arvioinut edellä mainittuja pykäläehdotuksia sekä viitannut pykälää koskeviin perusteluihin. Perustuslakivaliokunnan lausunnosta ilmi käyvin tavoin valiokunta on pitänyt esityksen perusteluita sinänsä asianmukaisina. Perustuslakivaliokunnan mukaan ehdotettu sääntely on kuitenkin perustuslain 21 §:ssä turvattujen oikeuksien ja niiden kannalta merkityksellisen oikeudenkäynnin välittömyyden kannalta liian väljä. Valiokunnan mielestä ehdotettu säännös ei ilmaise riittävän yksiselitteisesti ja painokkaasti asianosaisen fyysisen läsnäolo-oikeuden lähtökohtaisuutta ja pakollisen etäosallistumisen poikkeuksellisuutta. Perustuslakivaliokunnan mukaan 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n 5 momentin ja 2. lakiehdotuksen 8 luvun 13 §:n 5 momentin sääntelyä on muutettava siten, että edellytykset pakollisen etäosallistumisen määrittämiselle muodostuvat nyt ehdotettua täsmällisemmiksi ja paremmin perusteluita vastaaviksi.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

si. Tämä on edellytyksenä 1. ja 2. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetun huomioimiseksi lakivaliokunta ehdottaa 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n 5 momentin täsmentämistä siten, että säännöksestä käy ilmi pakollisen etäosallistumisen poikkeuksellisuus. Esityksessä ehdotetun momentin sanamuodon mukaan harkinnassa otetaan huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle. Valiokunta ehdottaa lisäksi säännöksen täsmentämistä siten, että harkinnassa otetaan huomioon myös käsittelyn vaihe ja tarve turvata käsittelyn järjestys tai turvallisuus sekä muut olosuhteet. Valiokunnan ehdottamassa muodossa 5 momentti kuuluu seuraavasti: Jos asianosainen ei anna 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, tuomioistuin voi kuitenkin poikkeuksellisesti määrätä, että hänen osallistumisensa suulliseen käsittelyyn toteutetaan teknisellä tiedonvälitystavalla, jossa istuntoon osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään, jos siihen on erityinen syy. Harkinnassa on otettava huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle, käsittelyn vaihe ja tarve turvata käsittelyn järjestys tai turvallisuus sekä muut olosuhteet.

Säännöksen soveltamistilanteiden osalta valiokunta viittaa esityksen perusteluihin (HE, s. 40—41 ja 46—48).

Lakivaliokunta painottaa, että läsnäolo istuntosalissa on lähtökohta. Tämä ilmenee ehdotetusta säännöksestä siitä, että etäosallistuminen edellyttää joko asianosaisen suostumusta tai erityistä syytä. Seikkaa korostetaan sillä, että momenttiin lisätään valiokunnan ehdottamalla tavalla sana "poikkeuksellisesti".

Edellä todetuin tavoin lakivaliokunta ehdottaa 5 momentin täsmentämistä lisäksi ensinnäkin siten, että harkinnassa säädetään erikseen otettavan huomioon käsittelyn vaihe. Tällä viitataan yhtäältä siihen, minkä asteen käsittelystä on kysymys, toiseksi siihen, millaisesta suullisesta käsittelystä on kysymys, ja kolmanneksi siihen, mitä tuossa käsittelyssä on sinä päivänä määrä tapahtua. Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu Sakhnovskiy-ratkaisuun viitaten (HE, s. 47), että läsnäolo-oikeus ei yleisesti ottaen ole yhtä painava muutoksenhakuasteessa kuin ensi asteessa. Se ei ole yhtä painava valmistelussa kuin pääkäsittelyssä. Lopulta merkitystä on perusteltua antaa myös sille, että lähtökohtaisesti asianosaisella tulisi olla oikeus niin halutessaan olla istuntosalissa läsnä, kun häntä itseään kuullaan, ja useimmiten myös silloin, kun hänen nimeämensä keskeistä suullista todistelua esitetään. Toisaalta pitkäkestoisessa pääkäsittelyssä etäosallistumista koskeva määräys voitaisiin käytännössä antaa matalammalla kynnyksellä niinä päivinä tai aikoina, jolloin asianosaisen läsnäolo istuntosalissa ei ole esimerkiksi käsiteltävään asiaan tai esitettävään todisteluun nähden tarpeellista. (Ks. tältä osin HE, s. 47).

Tarve turvata käsittelyn järjestys tai turvallisuus olisi käytännössä useimmiten seikka, joka puhui pakollisen etäosallistumisen puolesta. Siitä tulisi kuitenkin ensisijaisesti huolehtia muilla keinoilla kuin antamalla etäosallistumista koskeva määräys (PeVL 35/2024 vp, kohta 16). Missään tilanteessa asianosaisen läsnäolon ei kuitenkaan tulisi sallia vakavasti vaarantavan käsittelyn ja siihen osallistuvien turvallisuutta.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

Lakivaliokunta korostaa, että säännöksen soveltaminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa, jossa punnitaan eri suuntaan vaikuttavia tekijöitä ja otetaan huomioon ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö.

14 luku. Asian käsittelystä oikeudessa

6 §. Pykälä sisältää säännökset käsittelyä häiritsevän tai muutoin sopimattomasti käyttäytyvän henkilön poistamisesta istuntopöydästä. Esityksen mukaan pykälään lisätään 2 momentti, jonka mukaan istunnosta poistettavalle asianosaiselle on tarjottava mahdollisuus osallistua asian käsittelyyn etäyhteydellä, jos se on mahdollista. Esityksen perustelujen mukaan näin on käytännössä useimmiten menetelty ilman varsinaista säännöstäkin (ks. HE, s. 41). Ehdotetun säännöksen soveltamistilanteita on asianmukaisesti selostettu esityksen perusteluissa.

Lakivaliokunta toteaa, että esityksessä todetuin tavoin osallistumisoikeus kuuluu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ytimeen (HE, s. 54). Tietyissä asioissa ja vaiheissa asianosaisen osallistumisesta ei voida vastoin tämän tahtoa tinkiä. Tällöin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten voidaan katsoa edellyttävän sitä, että asianosaisen osallistumisoikeus toteutetaan etäyhteyksillä, jos se on mahdollista.

Valiokunta huomauttaa selvyuden vuoksi, että säännöksen mukaan velvollisuus järjestää etäyhteydet istunnosta poistetulle ei kuitenkaan ole ehdoton. Jos järjestäminen ei ole mahdollista, näin ei tarvitse menetellä. Joissakin tilanteissa voi olla riittävää, että asianosaisen asiamies valvoo oikeudenkäynnissä päämiehensä etua tämän poistamisen jälkeen. On kuitenkin muistettava, ettei kaikilla asianosaisilla ensinnäkään ole asiamiestä, minkä vuoksi tämä mahdollisuus ei aina ole käytössä. Toiseksi poistaminen voi tulla kysymykseen myös pitkäkestoisessa pääkäsittelyssä ja myös asianosaiselle hyvin merkityksellisessä asiassa, jolloin kohtuullista on, että asianosainen voi halutessaan osallistua etäyhteyden välityksellä poistamisensa jälkeen. Valiokunta korostaa, että kysymys on asianosaisen oikeuksien ja oikeudenkäynnin järjestyksen tasapainottamisesta. Valiokunta toteaa lisäksi selvyuden vuoksi, että etäyhteyksien järjestäminen poistetulle ei ole tarpeellista, jos asianosainen luopuu oikeudestaan.

2. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

8 luku. Asianosaisista

13 §. Pykälän 5 momentti sisältää säännöksen, joka mahdollistaa sen, että asianosainen voidaan erityisestä syystä määrätä osallistumaan suulliseen käsittelyyn etäyhteyden välityksellä. Säännös vastaa hallituksen esityksen sisältämän 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n 5 momenttia.

Edellä 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n 5 momentin osalta tarkemmin selostetuin tavoin perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 35/2024 vp, s. 4—5) edellyttänyt myös 2. lakiehdotuksen 8 luvun 13 §:n 5 momentin sääntelyä muutettavaksi vastaavasti siten, että edellytykset pakollisen etäosallistumisen määräämiselle muodostuvat nyt ehdotettua täsmällisemmiksi ja paremmin perusteluja vastaaviksi. Tämä on edellytyksenä 2. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavalisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

Edellä todetun vuoksi lakivaliokunta ehdottaa 2. lakiehdotuksen 8 luvun 13 §:n 5 momentin tarkistamista vastaamaan lakivaliokunnan 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n 5 momentin osalta ehdottamaa muotoilua. Lakivaliokunnan ehdottamassa muodossa momentti kuuluu seuraavasti: Jos asianosainen ei anna 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, tuomioistuin voi kuitenkin poikkeuksellisesti määrätä, että hänen osallistumisensa suulliseen käsittelyyn toteutetaan teknisellä tiedonvälitystavalla, jossa istuntoon osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään, jos siihen on erityinen syy. Harkinnassa on otettava huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle, käsittelyn vaihe ja tarve turvata käsittelyn järjestys tai turvallisuus sekä muut olosuhteet.

Valiokunta viittaa perustelujen osalta edellä 1. lakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n 5 momentin kohdalla esitettyyn.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 63/2024 vp sisältyvät 3.—7. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 63/2024 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 15 d §, sellaisena kuin se on laissa 422/2018, muutetaan 12 luvun 8 §:n 4 ja 5 momentti sekä 17 luvun 41 §:n 4 momentti ja 52 §, sellaisina kuin ne ovat, 12 luvun 8 §:n 4 ja 5 momentti laissa 422/2018 sekä 17 luvun 41 §:n 4 momentti laissa 732/2015 ja 52 § laeissa 732/2015 ja 11/2016, sekä

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

lisätään 2 luvun 1, 8, 9 ja 11 §:n edelle uusi väliotsikko, lukuun uusi 15—17 § ja niiden edelle uusi väliotsikko, 12 luvun 8 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 422/2018, uusi 6 momentti sekä 14 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 244/2006, uusi 2 momentti seuraavasti:

2 luku

Päätösvaltaisuudesta

Päätösvaltaisuus käräjäoikeudessa

1 §

Päätösvaltaisuus hovioikeudessa

8 §

Päätösvaltaisuus korkeimmassa oikeudessa

9 §

Yleisiä säännöksiä päätösvaltaisuudesta

11 §

Etäyhteydet oikeudenkäynnissä

15 §

Tuomioistuimen kokoonpanon jäsenten on oltava suullisessa käsittelyssä läsnä istuntosalissa.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, tuomioistuimen puheenjohtaja voi sallia tuomioistuimen muun jäsenen osallistuvan suulliseen käsittelyyn käyttäen teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään (*etäyhteys*), jos siihen on **perusteltu syy** ja jos puheenjohtaja harkitsee tämän **soveliaaksi ottaen huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle**.

Tuomioistuimen jäsen ei saa osallistua etäyhteydellä suulliseen käsittelyyn oleskellessaan ulkomailla.

16 §

Sen estämättä, mitä 15 §:n 1 momentissa säädetään, rikos- ja riita-asian suullinen valmistelu voidaan toimittaa niin, että puheenjohtaja ja tuomioistuimen muu ratkaisukokoonpano sekä asianosaiset osallistuvat siihen etäyhteydellä, jos tuomioistuin harkitsee tämän soveliaaksi (*etäoikeudenkäynti*).

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

Rikos-, riita- ja hakemusasian pääkäsittelyssä ja muussa suullisessa käsittelyssä voidaan soveltaa, mitä 1 momentissa säädetään, jos siihen on perusteltu syy ottaen huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle.

Suullinen valmistelu voidaan pitää käyttäen teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puheyhteys keskenään, jos tuomioistuimien katsoo sen tarkoituksenmukaiseksi.

17 §

Meneteltäessä 16 §:ssä tarkoitettulla tavalla tuomioistuimen on taattava oikeudenkäynnin julkisuuden toteutuminen siten, että yleisö voi seurata julkista suullista käsittelyä puhe- ja näköyhteyden välityksellä.

12 luku

Asianosaisista

8 §

Mitä tässä luvussa säädetään kutsuista sekä pakkokeinoista ja poissaolon seuraamuksista, sovelletaan myös osallistumiseen suulliseen käsittelyyn käyttäen teknistä tiedonvälitystapaa.

Jos asianosainen ei anna 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, tuomioistuin voi kuitenkin **poikkeuksellisesti** määrätä, että hänen osallistumisensa suulliseen käsittelyyn toteutetaan etäyhteydellä, jos siihen on erityinen syy. Harkinnassa on otettava huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle, käsittelyn vaihe ja tarve turvata käsittelyn järjestys tai turvallisuus sekä muut olosuhteet.

Tässä pykälässä tarkoitettu osallistuminen voidaan valmisteluistunnossa toteuttaa myös ilman näköyhteyttä, jos tuomioistuin katsoo sen tarkoituksenmukaiseksi. Tällöin ei kuitenkaan sovelleta, mitä 5 momentissa säädetään.

14 luku

Asian käsittelystä oikeudessa

6 §

Jos poistettavaksi määrätty on asianosainen, hänelle on varattava mahdollisuus osallistua oikeudenkäyntiin etäyhteydellä, jos se on mahdollista.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

17 luku

Todistelusta

41 §

Jos kuulustelu toimitetaan etäyhteydellä, kuulusteluun voidaan soveltaa, mitä todistelutarkoituksessa kuultavan asianosaisen taikka todistajan ja asiantuntijan poissaolon seuraamuksista ja heihin kohdistettavista pakkokeinoista säädetään. Kutsussa on ilmoitettava 3 momentissa säädettyjen tietojen lisäksi, millä tavoin kuulustelu toimitetaan.
-----

52 §

Todistelutarkoituksessa kuultavaa asianosaista sekä todistajaa ja asiantuntijaa voidaan kuulla pääkäsittelyssä hänen henkilökohtaisesti läsnä olematta etäyhteydellä, jos tuomioistuin harkitsee tämän soveliaaksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu kuuleminen voidaan toimittaa myös ilman näköyhteyttä, jos tuomioistuin harkitsee tämän soveliaaksi ja jos:

1) kuultavan kertomuksen uskottavuutta voidaan luotettavasti arvioida ilman hänen henkilökohtaista läsnäoloaan pääkäsittelyssä;

2) kuultava ei sairauden tai muun syyn vuoksi voi saapua henkilökohtaisesti pääkäsittelyyn;

3) kuultavan henkilökohtaisesta saapumisesta pääkäsittelyyn aiheutuu todisteen merkitykseen verrattuna huomattavia kustannuksia tai huomattavaa haittaa; tai

4) kuultava on jäänyt pois pääkäsittelystä eikä hänen henkilökohtaisella kuulemisellaan ole asian selvittämiseksi keskeinen merkitys.

Kuulemista ei kuitenkaan saa toimittaa ilman näköyhteyttä, jos kuultava ei ole täyttänyt 15 vuotta tai hänen henkinen toimintansa on häiriintynyt.

Asianosaisille on varattava tilaisuus esittää kuultavalle kysymyksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

2.

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 10 a § ja 7 luvun 14 a §, sellaisina kuin ne ovat laissa 423/2018,
muutetaan 8 luvun 13 §:n 4 ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 423/2018, sekä
lisätään 8 luvun 13 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 423/2018, uusi 6 momentti seuraavasti:

8 luku

Asianosaisista

13 §

Mitä tässä luvussa säädetään kutsuista sekä pakkokeinoista ja poissaolon seuraamuksista, sovelletaan myös osallistumiseen suulliseen käsittelyyn käyttäen teknistä tiedonvälitystapaa.

Jos asianosainen ei anna 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, tuomioistuin voi kuitenkin **poikkeuksellisesti** määrätä, että hänen osallistumisensa suulliseen käsittelyyn toteutetaan teknisellä tiedonvälitystavalla, jossa istuntoon osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään, jos siihen on erityinen syy. Harkinnassa on otettava huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle, käsittelyn vaihe ja tarve turvata käsittelyn järjestys tai turvallisuus sekä muut olosuhteet.

Tässä pykälässä tarkoitettu osallistuminen voidaan valmisteluistunnossa toteuttaa myös ilman näköyhteyttä, jos tuomioistuin katsoo sen tarkoituksenmukaiseksi. Tällöin ei kuitenkaan sovelleta, mitä 5 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____

3.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 3 luvun 1 §:n 2 momentti ja 8 luvun 17 §:n 1 momentti
sekä

lisätään 3 luvun 14 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 452/2023, uusi 5 momentti seuraavasti:

3 luku

Tuomioistuinmenettely vangitsemisasiossa

1 §

Vangitsemisesta päättävä viranomainen

Vangitsemista koskevaa asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta säädetään. Asian käsittelyyn sovelletaan lisäksi, mitä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 15 §:ssä, 16 §:n 1 momentissa ja 17 §:ssä säädetään.

14 §

Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

Asian käsittelyyn sovelletaan lisäksi, mitä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 15 §:ssä, 16 §:n 1 momentissa ja 17 §:ssä säädetään.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

8 luku

Etsintä

17 §

Erityistä kotietsintää koskeva tuomioistuinkäsittely

Erityisestä kotietsinnästä päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista etsinnästä saa päättää myös se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä etsinnän kohteena oleva paikka sijaitsee. Asiaa käsittelevä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Asian käsittelyyn sovelletaan lisäksi, mitä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 15 §:ssä, 16 §:n 1 momentissa ja 17 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20____

4.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 30 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 30 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 425/2018, seuraavasti:

30 §

Asian käsittely tuomioistuimessa

Maksuvelvollisen on osallistuttava tuomioistuimen käsittelyyn, jos hän haluaa tulla kuulluksi. Jos maksuvelvollinen on laillista estettä ilmoittamatta poissa, asia voidaan ratkaista hänen poisolostaan huolimatta. Maksuvelvollinen voi ennen asian käsittelyä toimittaa kirjallisen vastineen tuomioistuimen kansliaan.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20____

5.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 4 ja 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 4 § ja 14 §:n 2 momentti sekä
lisätään 14 §:ään uusi 4 momentti, seuraavasti:

4 §

Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkisuus

Tiedot asiaa käsittelevästä tuomioistuimesta, asian yksilöidystä laadusta, asian käsittelyn vaiheista sekä suullisen käsittelyn ajankohdasta ja käsittelypaikasta samoin kuin asianosaisen yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot ovat julkisia. Jos suullisella käsittelyllä ei ole käsittelypaikkaa, tieto siitä, miten suullista käsittelyä voi seurata, on julkinen. Tuomioistuin voi kuitenkin 6 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa määrätä pidettäväksi salassa tiedon asianomistajan tai turvapaikanhakijan henkilöllisyydestä.

14 §

Suullisen käsittelyn julkisuus

Jokaisella on oikeus olla läsnä asian julkisessa käsittelyssä tai seurata sitä videoyhteydellä, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

Jos oikeudenkäynti toimitetaan oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 16 §:ssä tarkoitettuna etäoikeudenkäyntinä, 3 momentissa tarkoitettun juttuluettelon on oltava tuomioistuimen kansliassa tai sijaintipaikkakunnalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20____.

6.

Laki

turvatar­kastuksista tuomioistuimissa annetun lain 1 ja 5 §:n muuttamisesta annetun lain 5 §:n ja voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 1 ja 5 §:n muuttamisesta annetun lain (101/2022) 5 §:n 3 momentti ja voimaantulosäännös seuraavasti:

5 §

Turvatar­kastustoimenpiteet

Turvatar­kastajalla on myös oikeus 1 momentissa säädetyin tavoin tarkastaa henkilö, joka haluaa katsoa tuomioistuimessa kuva- ja äänitallennetta tai seurata oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 16 §:ssä tarkoitettua etäoikeudenkäyntiä, ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan kuvan tallentamiseen soveltuvaa välinettä. Turvatarkastajalla on samoin edellytyksin oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty kuvan tallentamiseen soveltuva väline kuva- ja äänitallenteen katsomisen ajaksi.

Tämä laki tulee voimaan samana päivänä kuin turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 1 ja 5 §:n muuttamisesta annetun lain 5 §:n ja voimaantulosäännöksen muuttamisesta annettu laki (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä   kuuta   20 .

7.

Laki

rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetun lain (430/2017) 16 §:n 2 momentti, seuraavasti:

16 §

Rikoksesta epäillyn tai vastaajan kuuleminen videoneuvottelua käyttäen

-----
Rikosasian vastaajan kuulemisen edellytyksenä on, että kuuleminen ei asian laatu sekä muut olosuhteet huomioon ottaen vaaranna vastaajan oikeusturvaa. Kuulemisesta päättää 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20____.

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön toimivuutta ja vaikutuksia, mukaan lukien etäoikeudenkäynnin julkisuuden toteuttaminen sekä antaa asiasta lakivaliokunnalle selvityksen vuoden 2029 loppuun mennessä.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2024 vp

Helsingissä 13.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Elisa Gebhard sd
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Eemeli Peltonen sd
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto